

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Аделина Любомирова Странджева,

катедра История на литературата и сравнително литературознание;
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки;
професионално направление 2.1. Филология; докторска програма Теория и
история на литературата (Детска литература)

Автор: Галина Иванова Димитрова

**Тема: „Модели на спомена за детството в българската проза за деца и
юноши“**

Научен ръководител: проф. д-р Светлана Стойчева Андерсон

Със заповед № РЗЗ-3790 от 24.07.2017 на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Модели на спомена за детството в българската проза за деца и юноши“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1.Филология; докторска програма Теория и история на литературата (Детска литература). Автор на дисертационния труд е Галина Иванова Димитрова, докторант в редовна форма на обучение към катедра История на литературата и сравнително литературознание в ПУ, с научен ръководител проф. д-р Светлана Стойчева Андерсон.

Представеният от Галина Димитрова комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- копие от диплома за висше образование (ОКС „магистър“);
- заповед за записване в доктуратура;
- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и протокол за издържан изпит по специалността с успех 6.00;
- протоколи от катедрени съвети, свързани с процедурата и предварителното обсъждане на труда;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания;
- сертификат за участие в национална научна конференция за студенти, докторанти и средношколци от ПУ;
- свидетелство за участие в международен филологически форум за студенти и докторанти от СУ.

Докторантката е приложила 10 публикации с пълнотекстово съдържание и документи, удостоверяващи тяхното публикуване.

Галина Димитрова е родена през 1975 г. в гр. Раднево, Старозагорско. Завършила е Българска филология (магистър) в ПУ през 1999 г. Работила е като репортер към Радио Пловдив и около 15 години като учител по български език и литература в основен, прогимназиален и гимназиален курс на различни училища, а от 2011 г. е хоноруван асистент по ДЮЛ в ПУ. От същата година до 2014 е редовен докторант на университета, като първоначално нейният научен ръководител е доц. М. Славова, а впоследствие – проф. Светлана Стойчева. През периода тя е покривала

всички изисквания като докторант и се е включвала активно в мероприятията, организирани от катедрата и от Филологическия факултет.

Понеже познавам и предишния вариант на работата, най-напред бих искала да изтъкна пред част от членовете на научното жури положителната качествена промяна в продукта на Димитрова от 2014 година до момента. Обсъжданият текст е свидетелство за избистрена концепция, стройна и логически аргументирана структура на изложението и не на последно място – за изчестен от претенциозна наукообразност език.

Предложеният труд се състои от увод, четири глави, заключение, приложение и библиография, последвани от списък с публикациите по темата на дисертацията „Модели на спомена за детството в българската проза за деца и юноши“.

Целта на изследването е да типологизира сюжетите на спомена в българската детско-юношеска литературна проза, които присъстват в произведения с различен възрастов адресат. Тази цел е ясно формулирана и мотивирано положена в хронологическите граници, които занимават дисертанта. За изясняването ѝ и за да преодолее риска от хаотизъм в изложението, още в началото кандидатката е изложила водещите си критерии за групиране на сюжетните модели с тематичен център споменът за детството, към които ще се придържа. Те са четири: в съответствие с литературноисторическия етап и социокултурния контекст на създаване на произведенията; с оглед на комуникативните задачи на текстовете (възрастоворечептивното им поле); спрямо изразните средства и резонанса им в художествените тенденции в родната проза; и според придържането/оттласкването на образците в дадена група от жанровия вариант.

Предопределени от целите, задачите на изследването са изисквали не само проучване и селекция на значителен емпиричен материал, но и утвърждаване на литературноисторическите рамки на типологията, намиране на най-продуктивните изследователски подходи към нея, уточняване на формалните и съдържателните особености на отделни

„носеци“ произведения, за да се избистрят онези художествени обединения, които авторката сама нарича „модели на спомена за детството“.

Като си дава сметка, че спецификата на темата не позволява типолозирането да се реализира на базата на един-единствен универсално работещ класификационен принцип, Димитрова се придържа към по-продуктивния в случая алгоритъм на работа: систематизация на модели в рамките на отделни, оформени от нея самата етапи от развоя на прозата за подрастващи, които не се припокриват с клишираните литературноисторически периодизации, условно пригодени за аудиторно преподаване на детска литература. Съвсем резонно в изследването се обговаря, че в случая границите са по-скоро конвенционално очертани, с оглед на актуалните за него задачи, още повече като се има предвид, че известна част от текстовете хем постигат „детски аспект“ и овладяват „детски код“, хем неприкрито отправят вектори и към по-зрялата читателска аудитория.

Заявената стратегия се усложнява от факта, че от привлечения обемен корпус от мемоарно-автобиографични произведения с тематичен център спомена за детството далеч не всички съдържат като паратекст съответните жанрови и възрастоворечептивни указателни маркери. Това е изправило авторката и пред още една трудност: сама да категоризира в тази посока. Успешното справяне с нея се илюстрира от раздела „Приложение“, който изобщо не присъства като традиционната за подобни трудове анексирана в края част, преповтаряща фактологична емпирия от предходните глави, а има смислова плътност и роля на пълноценно продължение на наблюденията от предшестващите раздели. Затова, струва ми се, тази част „Приложение“ не просто „прилага“, а съществено допълва, аргументира естетическите констатации и литературноисторическите заключения (в този смисъл – но не като забележка! – мисля, че мястото ѝ можеше да бъде не следхождащо, а преди „Заключение“-то).

Прави добро впечатление, че в цялото изследване се провижда съзнание у дисертанта за комплицираните отношения на приближаване и

оттласкване между прозата за деца и юноши, от една страна, и тази за възрастни, от друга, включително и в случаите, когато е налице това, което тя нарича „стилизация на автобиографичен сюжет“.

Задачата на първа глава е да направи исторически обзор на типологията на автобиографично-мемоарната проза за деца и юноши в контекста на дискусиите от началото на 20 век до наши дни за границите между „двете български литератури“. В нея също се изяснява и понятийният апарат, с който впоследствие изследването предпочита да работи, за да оформи виждането за основните жанрово-типологични схеми. От написаното личи запознатост с водещите литературнотеоретични и критически становища у нас по отношение мястото на детската литература в контекста на националната. Видно е и умението да се разсъждава върху авторефлексията на самите български творци, когато влизат в ролята на коментатори със свое виждане що е литература ЗА деца и доколко, как и защо собствените им произведения се вписват в посочената парадигма.

Втора, трета и четвърта глава са най-стабилната част от работата на докторанта. Те имат аналитичнолитературен характер. Изложението в тях е структурирано хронологически: произведенията от второто до четвъртото десетилетие на века, от 50-те до 70-те и съответно от 80-те години. Историческият принцип на организиране, обаче, не е довел до фактологическа констативност, не е попречил разсъждения да се разгърнат в дълбочина и да се открият конкретики в отиграването на различни модели на спомена при отделните произведения. В началото на раздела се заявява (а написаното впоследствие спазва обещаното), че анализът се ръководи от няколко устойчиви формално-съдържателни елемента в произведенията: аз-формата (с нейните предположими граматически модификации), типологията на детските образи, времепространствените измерения на детството, композиционните специфики на епическия разказ и паратекстовите маркери (там, където такива са налични). Общо впечатление е способността на докторанта да концептуализира, като балансирано съчетава художествено специфичното със сравнителнотипологичното и

умението да „впише“ тяхната амалгама в контекста на развойните тенденции за българската литература като цяло.

Така в селектирания литературноисторически преглед върху моделите на спомена от трите глави по естествен път се оформят няколко вътрешни съдържателни ядра като смислови центрове, около които понякога се подреждат и произведения с по-скоро литературноисторическа значимост. Но те пък са достатъчно умело вплетени и уплътняват картината на етапно-историческия развой. Тези ядра са свързани с автобиографичната проза между двете войни, в която моделите на детството все още са облъчени от носталгията по патриархата; с включването на спомена за детството в паметта за „голямата“ история и обвързването му с идеологически натоварени клиширани представи от средата на столетието; както и с опитите чрез езоповския език на спомена детството да превъзмогне идеологизирания шаблон на литературната автобиография и да се оползотвори като естетизиран контрапункт, който играе роля на своеобразен коректор на зрелостта.

В обхванатия от анализа репертоар – от „Някога“ на Дора Габе до „Шарено детство“ на Паулина Станчева, тоест от 20-те до 80-те години на миналия век, дисертантът се движи като добър познавач на художествения материал и умел интерпретатор на критическите оценки върху него, но и със свой собствен коментар относно специфичното моделиране на спомена за детството при отделните автори – смятам последното за приносно в нейната работа. Димитрова се предпазва от категорични оценки за отделни недотам убедителни в художествено отношение текстове, които имат неравностойно присъствие в историята на литературния живот, но това в случая не е и нейната задача. Разсъжденията ѝ – дори когато носят белези на повлияност от виждания на утвърдени литературни историци и критици, имат изразен свой характер и показват умението на докторанта да извлича свои заключения във връзка с конкретния проблем. При това заключенията се опират на добра сръчност в способността да се навлиза в художествената специфика на текста, коректност и овладяност при позоваването на чужди мнения и най-вече – търпеливо и добросъвестно привеждане на достатъчен

аргументативен материал, за да се прокара обобщение. Илюстрация за такива качества са преди всичко страниците от 4-та глава: когато се спира на Станислав Стратиев („Самотните вятърни мелници“ и „Живот в небето“), Симеон Янев („Прочетено крадешком“), Кольо Георгиев („Лека нощ, татко!“ и „Най-хубавото на този свят“), както и на Иван-Давидковите „Далечните бродове“.

Не толкова като слабост, а по-скоро като колегиална препоръка бих насочила вниманието на Галина Димитрова към 1-ва глава от труда. Тази част би спечелила, ако осезаемо се редуцира литературноисторическата обстоятелственост в обзора върху критическите становища за детската литература за сметка на едно по-целенасочено и концептуално абстрахиране на модела и неговите типологични очертания.

Приложените към комплекта с документи 10 публикации до една са тематично свързани с проблематиката от основния труд, макар да се разпростират и върху художествени произведения, които не са намерили място в него. Те са обнародвани в продължение на 5 години и също като дисертацията онагледяват качествено израстване на Галина Димитрова като литературен изследовател във времето.

Авторефератът е направен съобразно с изискванията на съответните правилници и обективно отразява приносния характер на резултата от научното проучване.

И накрая, тъй като е водила като хоноруван асистент упражнения по дисциплина, на която аз съм титуляр, мога да споделя и личните си впечатления от Галина Димитрова: тя е добросъвестен, всеотдаен и коректен преподавател, на когото може да се разчита в работата.

В заключение: дисертационният труд показва, че Димитрова има качества за самостоятелно научно изследване, а текстът съдържа научноприложни резултати, които представляват оригинален принос.

Представените материали напълно съответстват на приетите документи от ПРАСПУ и специфичните изисквания на факултета.

Поради гореизложено убедено давам своята положителна оценка за дисертационния труд, автореферата и научните публикации и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Галина Иванова Димитрова** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология; докторска програма Теория и история на литературата (Детска литература).

01.10.2017

РЕЦЕНЗЕНТ: доц. д-р Аделина Странджева